

שימוש פסול בכספי ההורים שיועדו לרכישת מחשבים

1. כללי

- 1.1 בעקבות תלונות שהגיעו ללשכת ראש העירייה, הן מוועדי ההורים והן ממנהלי בתי-הספר על אי-החזרת יתרות הכספים שנגבו מהם לרכישת מחשבים ולא נוצלו, נתבקש המבקר לבדוק ביסודיות את הנושא ולהגיש לראש העירייה את ממצאי בדיקתו.
- 1.2 הביקורת נפגשה עם יו"ר ועד ההורים הקודמת ויו"ר הוועד הנוכחי ועם שתי נציגות ההורים בעלות זכות החתימה בחשבון הבנק שבו הופקדו כספי ההורים וכן שוחחה ובדקה את פרטי הארוע עם כל מנהלי בתי-הספר והמוזכרות שהיו שותפים לפרויקט.
- 1.3 כבר מלכתחילה יובהר, כי במהלך הביקורת פעל המבקר באופן נמרץ ודרש מבעלת זכות החתימה (להלן: "האחראית"), שניהלה באופן בלעדי את כספי ההורים לרכישת מחשבים, להחזיר את מלוא יתרת הכספים לבתי-הספר באופן מיידי ולקבל את תדפיסי חשבון הבנק שבו נוהל החשבון, בכדי שניתן יהיה לבדוק ביסודיות את הנושא, ואכן כך נעשה. עד לסיום הביקורת, הוחזרו הכספים לכל בתי-הספר שהפקידו כספים בחשבון זה.

2. רקע

- 2.1 בשנת הלימודים תשס"ב, סיכמו נציגי ההורים בוועד ההורים המוסדי עם העירייה ומשרד החינוך על פרויקט לרכישת מחשבים לבתי-הספר במימון כספי משותף של שלושת הגורמים.
- 2.2 לשם גיוס הכספים מההורים פנו ועדי ההורים להנהלות בתי-הספר שהיו מעוניינות להשתתף בפרויקט זה, בבקשה לגבות 80 ש"ח מכל תלמיד.
- 2.3 הכספים שנגבו בבתי-הספר במהלך השנים תשס"ב ו-תשס"ג, הועברו להפקדה בחשבון בנק שנפתח לצורך כך משום שההורים התנגדו להעבירם לקופת העירייה. סוכם, שבסיום הגבייה יועברו הכספים לחשבון "נאמנים" עד להוצאתם לרכישת המחשבים.
- 2.4 בסופו של דבר, פרויקט זה לא יצא לפועל על רקע חילוקי דעות קשים בין שלושת הגורמים שהיו שותפים לו והכספים היו אמורים לחזור לבתי-הספר.

3. ממצאי הבדיקה

- 3.1 ועד ההורים העירוני פתח חשבון בנק נפרד, בחודש ינואר 2002, שמספרו 397451, בבנק הפועלים, סניף רמת-הנשיא, במטרה להפקיד בו את כספי הגבייה עבור רכישת מחשבים לבתי-הספר.

שימוש פסול בכספי ההורים

3.2 בעלי זכות החתימה בחשבון היו שתי נציגות מועצת ההורים מוועד ההורים, כאשר האחת טיפלה וניהלה את החשבון באופן פעיל ובלעדי, להלן "האחראית", שהיתה למעשה האחראית הבלעדית לשרשרת כשלי הניהול החמורים כפי שנתגלו לעיני הביקורת, והשנייה צרפה את חתימתה בכל עת שנתבקשה בהסכמה מלאה, מבלי לדעת, לבדוק ולבקר את פעולותיה של "האחראית".

3.3 סה"כ נגבו מ- 15 בתי-ספר 319,536 ש"ח, ב- שני מועדים :

בינואר 2002 - 119,536 ש"ח.

בפברואר 2003 - 200,000 ש"ח.

3.4 בחשבון הופקדו רק 316,976 ש"ח, במספר הפקדות :

בינואר 2002 - 96,976 ש"ח.

בפברואר/מרץ 2003 - 220,000 ש"ח.

3.5 במהלך שנת 2002, צברו יתרות הכספים ריבית של 2,846.73 ש"ח, לאחר שהופקדו בפיקדון.

3.6 יתרת הכספים מינואר 2002, בסך 2,560 ש"ח, לא הופקדה בחשבון ונשארה בידיה של "האחראית".

לטענת "האחראית", סך של 560 ש"ח (המחאות של תלמידי ביה"ס גבעתי), לא הופקדו והוחזרו כעת לבית-הספר יצחק שדה שתלמידי בית-הספר גבעתי לומדים בו. יתרת הכספים, בסך של 2,000 ש"ח, שנמסרו ל-"אחראית" במזומן (מסך כולל של 5,710 ש"ח במזומן), לא הופקדה כלל.

"האחראית" לא נתנה כל הסבר לאי-הפקדה זו, ולמעשה, כספים אלו נותרו בידיה.

3.7 במהלך שנת 2003, הועברו שלושה סכומי כסף לחשבון "הנאמנים", שנבחרו והיו מקובלים על הנהלת העירייה, ועד ההורים ומשרד החינוך, בחשבון בנק מס' 436796, בנק הפועלים סניף 663, כדלקמן :

ב- 17/1/03, סכום כספי של 96,500 ש"ח.

ב- 5/3/03, סכום כספי של 130,000 ש"ח.

ב- 25/4/03, סכום כספי של 80,000 ש"ח.

סה"כ 306,500 ש"ח.

הכספים הופקדו בחשבון בתוכניות פיקדון קצר מועד.

3.8 13,000 ש"ח (כולל הריבית) נשארו בחשבון ועד ההורים ולא הועברו לחשבון "הנאמנים". בפועל, הסתכמה יתרת חשבון הבנק בתאריך 4/2003 בכ- 6,000 ש"ח, בלבד. הביקורת מצאה, כי במהלך תקופת העברות הכספים מחשבון ועד ההורים לחשבון "הנאמנים" "נמשכו" באמצעות המחאה 7,000 ש"ח על- ידי "האחראית", לטובתה.

שימוש פסול בכספי ההורים

לא נתקבל הסבר מניח את הדעת מ-"האחראית" למשיכת הכספים הללו ומובן שלא נוצלו לטובת הפרויקט, אלא לטובתה האישית של "האחראית".

3.9 כאמור לעיל, בעקבות חלוקי הדעות בין ועד ההורים העירוני לבין הנהלת עיריית בת-ים ביטל ועד ההורים את פרויקט רכישת המחשבים לבתי-הספר, מבלי שבוצעה הוצאה כספית כלשהי, ולפיכך הוחלט להחזיר לבתי-הספר את הכספים שהם שילמו במלואם.

ניתנה הוראה ל-"נאמנים" על-ידי ועד ההורים העירוני להחזיר את הכסף לחשבון ועד ההורים וכן ניתנה הוראה לשתי נציגות ההורים להחזיר את הכספים לבתי-הספר.

3.10 בחודש יוני 2003, הוחזרו הכספים מחשבון "הנאמנים" לחשבון ועד ההורים של כספי המחשבים. סה"כ הוחזרו 311,224 ש"ח (קרן בסך 306,500 ש"ח בצרוף ריבית בסך 4,723 ש"ח, וביחד עם 6,110 ש"ח, היתרה שהיתה בחשבון, הצטברו בחשבון סה"כ 317,334 ש"ח. הסכום נסגר בפיקדון למספר ימים וצבר ריבית בסך 257 ש"ח. בתום פעולות אלו נותרה בחשבון יתרה בסך 317,531 ש"ח.

3.11 בחודש יוני 2003, החלה "האחראית" בחלוקת המחאות לבתי-הספר והחזירה סך של 200,000 ש"ח, המהווים למעשה את התשלום השני ששילמו בתי-הספר בשנת 2003 עבור המחשבים.

3.12 בחודש אוגוסט 2003, החזירה "האחראית" 15,000 ש"ח לבית-הספר שז"ר. יש לציין, כי החזר הכספים לביה"ס שז"ר צריך היה להיות 13,000 ש"ח בלבד ולא 15,000 ש"ח. היתרה בסך 2,000 ש"ח הוחזרה מאוחר יותר ל-"אחראית".

3.13 יו"ר ועד ההורים העירוני הקודמת הבהירה לביקורת, כי הנחתה מפורשות את "האחראית" להחזיר את מלוא הכספים לכל בתי-הספר, וסברה שכך נעשה משום שבדקה איתה את הדבר בעל-פה מספר פעמים ובכל פעם התשובה היתה שהכספים הוחזרו במלואם.

3.14 מאידך, טוענת "האחראית" ומסתמכת על מכתבה מ-17/8/03, אותו הציגה לביקורת, שהיה מיועד ליו"ר ועד ההורים העירוני עם פרישתה מתפקידה, בו היא מודיעה לה, כי החזירה לבתי-הספר סך של 213,000 ש"ח, ויתרות הכספים בסך 104,976 ש"ח וריבית בסך 18,401 ש"ח, נשארות מופקדות בחשבון סגור וכי היא מחכה להנחיותיו של ה-יו"ר הנכנס מה לעשות בכסף.

3.15 יתרה זו לא היתה מעודכנת מאחר שהיא כללה בתוכה גם את שתי ההמחאות בסך 21,000 ש"ח של בתי-הספר שז"ר והנשיא שטרם נפדו. היתרה הנכונה בחשבון לסוף חודש אוגוסט 2003 היתה 102,552 ש"ח, בלבד. כמו-כן לא ברור מאין שאבה "האחראית" את הדוח במכתבה על הריבית (בסך 18,401 ש"ח), כשבפועל צברו ריבית סך של כ-7,829 ש"ח בלבד.

שימוש פסול בכספי ההורים

- 3.16 יתרות הכספים בחשבון לא נסגרו, אלא, נותרו בחשבון עו"ש מבלי להפקידם בתוכנית פיקדון כלשהי בכדי לצבור ריבית.
- 3.17 בחודש נובמבר 2003, ביצעה "האחראית" שתי משיכות כספים במזומן לטובתה האישית, בסך כולל של 90,000 ש"ח, כדלקמן:
ב- 12/11/03 - 65,000 ש"ח.
ב- 24/11/03 - 25,000 ש"ח.
בנוסף, חוייב החשבון בעלות של 140 ש"ח עמלת משיכת מזומנים.
- 3.18 משיחה עם "האחראית" על סמך ממצאי הביקורת, עולה, כי כספים אלו לא הוחזרו לבתי-הספר ושימשו לצרכיה הפרטיים של "האחראית", אולם לא ברור בדיוק למה. הביקורת לא הצליחה לקבל תמונת מצב נכונה ואמיתית לגבי השימוש שנעשה בכספים אלו, משום שינוי הגרסאות כפי שהוצגו על-ידי "האחראית".
- 3.19 משיכת הכספים במזומן הינה בניגוד להנחיות ניהול הכספים של משרד החינוך והעירייה המחייבים ביצוע תשלומים באמצעות המחאות בלבד.
- 3.20 חברת ועד ההורים, בעלת זכות החתימה השנייה בחשבון חתמה באופן "עיוור" על המחאות ומשיכות המזומנים לאחר שהאמינה ב-"עיניים עצומות" ל-"אחראית" שהכספים הנ"ל מיועדים להחזרתם לבתי-הספר. לדבריה, היא האמינה אמונה "עיוורת" בפעולותיה של "האחראית" וכשזו אמרה לה שהיא מוציאה את הכספים, היא האמינה לה ולא בדקה יותר את הנושא.
- 3.21 אחרי שתי משיכות כספים אלו נותרו בחשבון 12,378 ש"ח.
- 3.22 בחודש פברואר 2004, הוחזרו על-ידי "האחראית" 11,400 ש"ח לביה"ס היובל, בשנה האחרונה לפעילותו, על מנת שכספים אלו ינוצלו לטובת התלמידים שמהם נגבה הכסף, ובחשבון נותרו 937 ש"ח, בלבד.
- 3.23 יש לציין, כי החשבון צבר מדי חודש עמלות דמי ניהול שנעו מ- 10 ש"ח - 20 ש"ח לחודש.
- 3.24 בחודש מאי 2004, "נזכרו" מנהלי בתי-הספר או יו"ר ועדי ההורים בכספים שהועברו לחשבון ועד ההורים העירוני וביקשו לקבלם חזרה, ולפיכך הופעל לחץ על "האחראית" להחזיר כספים אלו שנלקחו על-ידה. ביה"ס נחשונים קיבל המחאה בסך של 23,816 ש"ח, אולם זו לא כובדה מאחר שלא היתה יתרת כספים בחשבון. בחודש יוני 2004, ניתנה המחאה נוספת לביה"ס נחשונים באותו סכום בתוספת כיסוי עלות החזרת המחאה וגם המחאה זו לא כובדה מחוסר כיסוי כספי בחשבון הבנק.

שימוש פסול בכספי ההורים

3.25 בחודש יוני 2004, נמשכה המחאה על סך 25,100 ש"ח לפקודת "אדם זר". לא ברור לביקורת מיהו אותו גורם. שוב זו לא כובדה מהעדר כיסוי בחשבון הבנק. לא ברור מי היה אדם זה ולטובת איזו מטרה נמסרה לו ההמחאה ומדוע היה ניסיון נוסף להוציא כסף זה מחשבון ועד ההורים. הביקורת לא קיבלה הסברים לשאלותיה אלו מ-"האחראית".

3.26 בחודש יולי 2004, נמשכה המחאה על סך 24,600 ש"ח לפקודת "אדם זר" ויומיים לאחר מכן הופקדו בחשבון במזומן 24,000 ש"ח כנגד הוצאה זו. כלומר 600 ש"ח הוצאו לטובתה של "האחראית", שלא למטרות שלשמן נגבו הכספים. גם על הוצאה זו לא היו ל-"אחראית" הסברים.

3.27 בחודש יולי 2004, שוב ניסתה "האחראית" למשוך כספים באמצעות המחאה על סך 13,200 ש"ח, שנרשמה לפקודתה, אולם הבנק לא כיבד את ההמחאה בהעדר כיסוי כספי.

גם על המחאה זו חתמה בעלת זכות החתימה השנייה באופן "עיוור", לאחר ששוכנעה על-ידי "האחראית", כי הכסף מיועד עבור בית-הספר הנשיא. הפעולה נשארה ללא הסבר מניח את הדעת מצד "האחראית".

3.28 יש לציין, כי כתוצאה מהחזרי המחאות אלו, חוייב החשבון בעמלות גבוהות של 43 ש"ח על כל פעולה של החזר המחאה.

3.29 בסוף יולי 2004, נותרו בחשבון 83 ש"ח בלבד.

3.30 עם תחילת שנת הלימודים תשס"ה, בעקבות לחץ גובר של ועדי הורים ומנהלי בתי-הספר, ומחשש שהדבר ייוודע בציבור, החלה "האחראית" לחלק המחאות ל- שבעת בתי-הספר הנותרים וכן את הריביות שחושבו על-ידה המגיעות לכל בתי-הספר על כספים אלו.

ההמחאות לא כובדו בהעדר כיסוי כספי - ראה טבלה מצורפת בנספח א'.

3.31 בסופו של תהליך ולאחר שהמבקר החל בבדיקתו, הוחזרו מרבית הכספים במזומן לבתי-הספר על-ידי "האחראית". חלק מהכספים, בסך כ- 26,200 ש"ח, נמשכו מחשבון הבנק לאחר ש-"האחראית" הפקידה כספים לחשבון מכספה הפרטי (כולל החזר בסך 2,000 ש"ח של ביה"ס שז"ר).

3.32 לאחר שהושלמה מלאכת החזרת הכספים לכל בתי-הספר, קיבלה "האחראית" הוראה ממבקר העירייה לסגור מייד את חשבון הבנק. במקביל, הודיע לה הבנק, כי לאור ההמחאות הרבות שלא כובדו בחשבון זה, הוא מוגדר כחשבון מוגבל, שלא ניתן לבצע בו יותר משיכות בהמחאות.

3.33 ב- 7/12/04, ניתנה הוראה בכתב לבנק על-ידי שתי בעלות זכות החתימה, לסגירת החשבון, לאחר שנמשכו מחשבון זה כל יתרות הכספים.

4. סיכום

- 4.1 "האחראית" לניהול החשבון משכה כספים במזומן לשימושה האישי מחשבון ההורים שיועד לרכישת מחשבים, מיתרות הכספים שהיו אמורים לחזור לבתי-הספר, בסך כולל של 99,600 ש"ח (2,000 ש"ח + 65,000 ש"ח + 25,000 ש"ח + 7,000 ש"ח + 600 ש"ח).
- בנוסף לכך היה ניסיון למשוך כספים נוספים באמצעות שתי המחאות שלא כובדו מהעדר כיסוי כספי בחשבון הבנק, בסך כולל של 25,100 ש"ח + 13,200 ש"ח, סה"כ 38,300 ש"ח.
- 4.2 תשלום ריביות - למרות שהכספים הוצאו מחשבון הבנק ולא הופקדו בפקדונות נושאי ריבית, החליטה "האחראית" להחזיר את תשלומי הכספים קרן בצרוף ריבית שחושבה על-ידיה באופן שגוי באחוזים הגבוהים מהאחוזים שמעניק הבנק. סך תשלומי הריבית הסתכמו ב- 23,241 ש"ח, אולם בפועל, סך הריבית שצברו בחשבון הסתכמו ב- 7,823 ש"ח, בלבד. "האחראית" חישבה ריבית גם על הכספים שהיא משכה מהחשבון לשימושה האישי, אולם, כאמור, חישוביה היו מוטעים.
- 4.3 אין כל ספק, שמשיכות הכספים שביצעה "האחראית" מחשבון ועד ההורים לשימושה האישי הינו מעשה שלא ייעשה, חמור בכל קנה מידה ציבורי וגובל בפלילים.
- 4.4 לטענתה של "האחראית", הדברים נעשו על רקע מצוקה כספית אישית והיא עשתה כל מאמץ בכדי להחזירם עד לשקל האחרון בצרוף ריבית והצמדות, ואכן כך נעשה. כל ניסיון להצדיק פעילויות אלו נראה "תפל" נוכח העובדה שהדבר נעשה על דעתה של "האחראית" בלבד ללא ידיעת בעלת זכות החתימה השנייה ומבלי שיו"ר ועד ההורים היו מודעים לכך.
- 4.5 "האחראית" לוקחת את האחריות על עצמה והבהירה באופן מפורש לביקורת מספר פעמים, כי הפעולות בחשבון נעשו על-ידיה באופן אישי, וכי יו"ר ועד ההורים הקודמת לא היתה מעורבת כלל במעשיה ולא ידעה כלל על משיכות הכספים שביצעה עבור עצמה ואותו הכלל תקף גם לגבי בעלת זכות החתימה השנייה בחשבון.
- 4.6 הביקורת מביעה פליאה לגבי תמימותה הנאיבית של בעלת זכות החתימה השנייה בחשבון שחתמה שוב ושוב על המחאות או הוצאת מזומנים ולא טרחה ולו פעם אחת לבדוק ולראות את תדפיסי חשבונות הבנק וכיצד לא נדלקו האורות המזהירים בראשה בעת שהחלו המחאות לחזור ללא כיסוי.
- 4.7 הטענה, ששתי בעלות זכות החתימה בחשבון חוזרות עליה שוב ושוב, כי החשוב הוא "שהכסף הוחזר לבתי-הספר עד האגורה האחרונה", היא נכונה כשלעצמה, אולם לא פוטרת ואינה מסירה מהן את האחריות המלאה לניהול הבלתי אחראי, הלקוי והכושל של חשבון הכספים של ועדי ההורים.

שימוש פסול בכספי ההורים

4.8 הביקורת **מדגישה**, כי פעולותיה הבלתי תקינות של "האחראית" בחשבון הבנק נתאפשרו גם משום שוועד ההורים העירוני הקודם והנוכחי, לא הפעיל כל מערכת של בקרה על החשבון הזה ולא בדק באופן מסודר אפילו פעם אחת, לאורך כל התהליך כיצד מתנהלת הפעילות בחשבון. יו"ר ועד ההורים העירוני הקודמת ויו"ר הוועד הנכנס החדש לא היו מעורבים כלל באופן ניהולו של חשבון הבנק הנ"ל, וגם לא ידעו את אשר התרחש בו. הם הסתמכו והאמינו אמונה "עיוורת" ב-"אחראית", שהיתה דמות ציבורית אמינה, פעילה מאד במועצת ההורים העירונית ולא העלו על דעתם שייתכנו מעשים שכאלו על-ידה.

4.9 באותה מידה נשאלת השאלה: היכן היו המנהלים והיו"ר של ועדי ההורים של בתי-הספר (באותם בתי-הספר שלא קיבלו את כספם חזרה), שלא טיפלו באופן מסודר ושיטתי בקבלת הכספים אחרי שניתנה הוראה בוועד ההורים העירוני להחזיר את הכספים לבתי-הספר?

4.10 יו"ר ועד ההורים העירוני הנוכחי רואה בהחזרת הכספים במלואם בצרוף ריביות את "סגירת הפרשה" וכארוע שיש להפיק ממנו לקחים וללמוד ממנו לעתיד לגבי אופן ניהול הכספים, במיוחד שעל הפרק עומד להכנס יישומו של החוק המחייב פתיחת חשבונות בנק משותפים לוועדי ההורים ומנהלי בתי-הספר לניהול הכספים, הנגבים מההורים בנפרד מחשבון הבנק של בית-הספר שבו מופקדים כספים מהרשות המקומית וממשרד החינוך.

5. הביקורת ממליצה:

(א) הביקורת רואה **בחומרה רבה מאד** את אופן ההתנהלות וניהול כספי ההורים כפי שבאו לידי ביטוי בממצאים המוצגים.

הדוח יוצג לראש העירייה ולס/מנכ"ל חינוך וקהילה במטרה לגבש את המשך הצעדים שיש לנקוט בנושא זה.

(ב) ללא קשר לכך, יו"ר ועד ההורים וחברי הנהלת ועד ההורים צריכים להפיק את הלקחים הנדרשים לגבי אופן ניהול החשבונות והכספים הנגבים מההורים.

(ג) בכל חשבון משותף שייעשה בעתיד חייבת להיות מערכת בקרה פעילה ושוטפת על אופן ניהול הכספים, כולל הצגת מסמכים לאישור ודוחות תקופתיים.

(ד) כל בעלי זכות החתימה בחשבון/מורשי החתימה אחראים במידה שווה לניהול הכספים שבחשבון ולקחת חלק פעיל בהחלטות, ביצוע הפעולות ומעקב אחר הנעשה בחשבון ולא להשאיר את הדבר בידיהם של בעל זכות חתימה אחד בלבד.

שימוש פסול בכספי ההורים

(ה) יש להקפיד, כי ועדת הביקורת בוועד ההורים העירוני תממש את המוטל עליה בתחום הבקרה על פעילות הוועד, כולל גביית כספים ושימוש בכספי הורים ותיידע את ההנהלה ואת יו"ר הוועד העירוני בנושא.

(ו) הביקורת חוזרת ומדגישה, כי חל איסור למשוך כספים מזומנים מחשבון הבנק ויש לבצע תשלומים באמצעות המחאות בלבד (להוציא קופה קטנה).